

B87/04 CO: 2062200

11 september 1987

OVERZICHT WESTEUROPEES COMMUNISME/MEI - JULI 1987

Aan de electorale tegenslagen waarmee het Westeuropese communisme al in het begin van dit jaar te maken kreeg* , werden in de afgelopen periode nog twee nieuwe en niet onbelangrijke toegevoegd. In juni nl. verloor West-Europa's veruit grootste communistische partij, de Italiaanse CP, bij verkiezingen voor het Italiaanse parlement zo'n 3%. Van 29,9 daalde de partij naar 26,6%. In aantallen zetels betekende dat een teruggang van 198 naar 177. In juli vervolgens trok de Portugese CP, eveneens bij parlementaire verkiezingen, de neergaande lijn door. De partij, die niet als PCP maar onder de naam CDU (Verenigde Democratische Coalitie) aan de verkiezingen deelnam, zakte van 15,5 naar 12,2%. Het aantal communistische zetels werd daarmee gereduceerd van 38 tot 31.

Gedurende de afgelopen maanden vonden er nogal wat congressen plaats. Tot de partijen die met hun congres de aandacht trokken, behoorden m.n. de Zweedse VPK, de orthodox gerichte Spaanse PCPE en de twee Finse CP-en. De beide laatstgenoemde partijen bevestigden door nagenoeg tegelijkertijd en elk voor zich te congresseren nog eens de vorig jaar binnen het Finse communisme opgetreden breuk. Het PCPE-congres viel op door het in communistische kringen toch wel uitzonderlijke feit dat zich onder de gastdelegaties ook een afvaardiging bevond van de oorspronkelijke Spaanse CP, de PCE, de partij nota bene waarvan de PCPE zich nog maar een paar jaar geleden afsplitste. De aanwezigheid van de PCE-delegatie was overigens een gevolg van het feit dat er recent een duidelijke toenadering tussen de twee partijen is opgetreden. Het VPK-congres tenslotte, illustreerde de moeilijke positie waarin een communistische partij kan raken die kiest voor vernieuwing en een meer bij de democratie naar Westerse opvattingen aangepaste koers en die deze keus niet gevolgd ziet door een toeloop van nieuwe kiezers maar eerder door electorale stagnatie of zelfs achteruitgang.

---

*SBP-Focus B87/03, 10 juli 1987.

Nieuwe electorale tegenslagen voor Westeuropees communisme

Aan de electorale tegenslagen waarmee het Westeuropees communisme al in het begin van dit jaar te maken kreeg, werden gedurende de afgelopen periode nog twee nieuwe en niet onbelangrijke toegevoegd.

Allereerst gebeurde dat doordat West-Europa's veruit grootste communistische partij, de Italiaanse CP, bij de op 13 en 14 juni in Italië gehouden parlementaire verkiezingen haar stemmenaandeel zag teruggebracht van 29,9 tot 26,6%. Het aantal communistische zetels daalde daarmee van 198 naar 177. Met dit resultaat is de PCI terug op de stand van eind jaren '60 toen de partij onder leiding van BERLINGUER aan een electorale opmars begon die haar in 1976 op een percentage van 34,4 bracht. Daarna zette de teruggang in: 30,4% in 1979 en vervolgens, zoals al aangegeven, via 29,9% in 1983 naar 26,6% nu. Voor het communistische verlies zijn verschillende verklaringen aangevoerd. Zo is er, al meermalen trouwens, op gewezen dat PCI-leider NATTA een geringere uitstraling heeft dan zijn voorganger BERLINGUER. Ook de concurrentie van de Groenen - met 2,5% het Italiaanse parlement binnengekomen - wordt wel als factor genoemd.

De meest omineuze uitleg echter is dat de PCI met haar omvangrijke electoraat in feite een anomalie, een afwijking, vormt van het in West-Europa algemeen gangbare patroon. In geen enkel ander Westeuropees land immers bestaat een communistische partij met een zo grote aanhang als de PCI heeft. De enige uitzondering hierop vormt Cyprus, dat echter binnen het Westeuropees kader in feite een atypische randverschijning vormt. De electorale achteruitgang van de PCI zou zo bezien een verlate aansluiting zijn bij de overal elders in West-Europa constateerbare achteruitgang van de communistische partijen.

Als dat inderdaad de juiste verklaring zou zijn en als de ontwikkeling in Italië op dit punt net zo zou gaan verlopen als in de andere Westeuropees landen, dan zou de PCI wel eens tot aanzienlijk geringere proporties kunnen worden teruggebracht dan men zich nu nog kan voorstellen. Ook partijen als de Franse en de Spaanse CP zagen hun kiezersaanhang tenslotte binnen een tiental jaren gehalveerd of meer dan dat, terwijl in Noord-Europa de Finse CP in ongeveer eenzelfde periode eveneens bijna een kwart van haar electoraat verloor. En alle drie genoemde partijen vormden toch in de jaren '70 in hun land een politieke factor van gewicht en konden bogen op een aanzienlijke aanhang.

Inmiddels is door de Italiaanse verkiezingsuitslag de kwestie van regeringsdeelname door de PCI - een onderwerp waarover nog maar een aantal jaren geleden voortdurend werd gediscussieerd - op de achtergrond geraakt. Binnen de PCI zelf gaat de discussie nu vooral over de vraag hoe de achteruitgang van de partij kan worden gestopt.

De voor het Westeuropees communisme neergaande electorale lijn werd vervolgens door de Portugese CP doorgetrokken bij de op 19 juli in Portugal gehouden verkiezingen voor het nationale en het Europese parlement. De communisten, die samen met enkele links-socialisten en een paar Groenen als Coligacao Democratica Unitaria (Verenigde Democratische Coalitie) aan de verkiezingen deelnamen, zakten van 15,5% en 38 zetels in 1985 terug tot 12% en 31 zetels in het nieuwe Portugese parlement.

Dit verlies van de PCP, die vorige maal onder de naam APU (Verenigde Volksalliantie) en ook toen samen met een aantal links-socialisten op de kieslijst stond, is net zoals dat bij een reeks andere Westeuropees CP-en te constateren valt, ook weer een verlies in successie. De in 1985 behaalde 15,5%

en 38 zetels vormden nl. al een achteruitgang vergeleken met het resultaat van 1983 toen de partij nog op ruim 18% en 44 zetels kwam.

Partijcongressen Zweedse, Spaanse en Finse CP-en

Gedurende de afgelopen maanden hielden nogal wat CP-en hun congres. Tot de partijen die daarmee de aandacht trokken, behoorden m.n. de Zweedse VPK, de orthodox gerichte Spaanse PCPE en de twee Finse CP-en.

De beide laatstgenoemde partijen bevestigden door begin juni nagenoeg tegelijkertijd - er zat nauwelijks een week tussen - en elk voor zich te congresseren nog eens de vorig jaar binnen het Finse communisme opgetreden breuk.

Rond die splitsing van de oorspronkelijke Finse CP, de SKP, in twee afzonderlijke partijen voeren de Finse communisten overigens nog steeds onduidelijke manoeuvres uit. Zo acht geen van beide groepen zich verantwoordelijk voor de breuk en pretenderen beide de voortzetting van de SKP te zijn. Dus hield niet alleen de ene groep het 21e partijcongres maar deed ook de andere dat.

Bij de orthodoxe minderheidsgroep - zo genoemd naar de getalsverhoudingen in de oorspronkelijke SKP - leidde dit soort kwesties zelfs tot tegenstellingen toen een aantal afgevaardigden het congres voorstelde om maar de consequentie uit de feitelijke situatie te trekken en een nieuwe communistische partij te stichten. Punt van conflict in dit voorstel vormde niet zozeer het begrip "partij" alswel de term "communistische". De minderheidscommunisten functioneren nl. al meer dan een jaar als politieke partij, compleet met centraal comite, politburo en voorzitter en afgelopen voorjaar nog nam de groep zelfstandig onder de naam Democratisch Alternatief aan de verkiezingen deel met bovendien als resultaat een eigen parlamentsfractie. Het congres wees het betreffende voorstel echter af op grond van het argument dat juist de andere groep, nl. de vernieuwingsgezinde meerderheid, bezig was om een nieuwe - en volgens orthodoxe opvattingen niet langer als communistisch te beschouwen - partij te vormen. Aan de "echte communisten" daarom de taak om de partij voort te zetten en daarbij te streven naar herstel van de eenheid, dus SKP-Eenheid of, helemaal in het Fins, SKPY, de aanduiding waaronder in het vervolg de minderheidscommunisten zullen optreden.

Via dit spiegelgevecht - althans voor de buitenwacht - kwam men dus op precies het zelfde punt uit als via het hierboven genoemde voorstel zou zijn gebeurd: naast de SKP, die immers al wordt voortgezet door de meerderheidsgroep, bestaat nu voortaan als nieuwe partij de SKPY. Omdat SKP in beide gevallen Communistische Partij van Finland betekent, vormt de naamkeuze van de orthodoxen de meest illustratieve bevestiging van de splitsing van het Finse communisme in twee afzonderlijke CP-en.

De congressen van de beide partijen maakten verder nog duidelijk dat de CPSU, die zich jarenlang regelmatig met de Finse CP heeft bemoeid en die, eigenlijk altijd aan de kant van de orthodoxen, heeft geprobeerd een splitsing tegen te houden, zich nu kennelijk bij de dingen heeft neergelegd. Op beide congressen was een Sowjet-delegatie aanwezig. Als verklaring werd van Sowjet-kant gesteld dat de CPSU geen onderscheid wilde maken en dat interne kwesties tussen de Finse communisten een zaak van de Finnen zelf waren. In de boodschap van de CPSU aan het SKP(meerderheids)-congres werd overigens wel tot uiting gebracht dat de Sowjet-partij veel belang toekent aan "pogingen die gericht zijn op het herstel van een verenigde communistische partij in het land". In die formulering kan zonder veel moeite de oude voorkeur van Moskou voor de orthodoxe groep worden geproefd.

Dat het tot hereniging tussen de twee partijen zal komen is overigens voorlopig erg onwaarschijnlijk. Het SKP-congres nam nl. een nieuw partijprogram aan waarin het marxistisch-leninistische erfgoed zozeer aan de

Westerse democratische ideeën was aangepast dat daarmee voor de SKPY het bewijs van het niet-communistische karakter van de SKP wel gegeven was.

Een in communistische kringen toch wel uitzonderlijk feit viel te observeren binnen het Spaanse communisme. Op het congres nl. van de PCPE, de partij die zich begin 1984 o.l.v. de orthodoxe en pro-Sowjet gerichte GALLEGO van de Spaanse CP (PCE) afsplitste, was ook een delegatie aanwezig van diezelfde PCE. Deze aanwezigheid was een gevolg van de toenadering die er de laatste tijd tussen de twee partijen is opgetreden. Sinds vorig jaar zijn zij begonnen samen te werken op electoraal en vakbondsgebied en op dat van de "vredesstrijd" en eveneens vorig jaar nog vormden zij een gezamenlijke werkgroep om de mogelijkheden van hereniging te onderzoeken. Hoever de besprekingen rond dit punt inmiddels zijn gevorderd, is echter niet bekend. Een derde groep in het Spaanse communisme, onder voormalig PCE-leider CARRILLO, stelt zich afzijdig op. Deze groep, de PTUC, wil weliswaar ook herstel van de eenheid onder de Spaanse communisten maar dan op de voorwaarden van CARRILLO.

Het congres van de Zweedse CP, de VPK, tenslotte illustreerde de moeilijke positie waarin een communistische partij kan raken die kiest voor vernieuwing en een meer bij Westerse democratische opvattingen aangepaste koers en die deze keus niet gevolgd ziet door een toeloop van nieuwe aanhangers maar eerder door electorale stagnatie of zelfs achteruitgang. De VPK ging al jaren geleden over op een dergelijke, indertijd als eurocommunistisch aangeduide, koers. Waarschijnlijk voorkwam de partij daarmee toen dat zij net zoals de Noorse en de Deense CP, die star aan de communistische orthodoxie vasthielden, tot een politiek randverschijnsel werd gereduceerd. De vernieuwing leverde echter ook problemen op en bracht bovendien geen blijvend soelaas. Zo kreeg de partij in de jaren '70 met de afsplitsing te maken van een groep orthodoxen, die onder de naam APK* een tegenpartij stichtte. Weliswaar kon de VPK, eveneens nog in de jaren '70, een - bescheiden - electorale vooruitgang registreren maar deze stagneerde alweer in het begin van de jaren '80. Bij de laatste verkiezingen, die van 1985, boekte de partij vervolgens een klein verlies, een verlies dat volgens opiniepeilingen van dit moment bij de eerstkomende verkiezingen, in 1988, nog zal toenemen, mogelijk zelfs zozeer dat de VPK de kiesdrempel niet haalt. In dat geval zou de partij, zij het met vertraging, alsnog in dezelfde marginale positie als de twee al genoemde Scandinavische CP-en terecht komen. Zou dat inderdaad gebeuren, dan zou dat mede een gevolg zijn van de opkomst van de Zweedse Groenen, die er in de opiniepeilingen goed voorstaan en die kennelijk de Zweedse kiezer een duidelijker links alternatief voor de regerende socialisten weten te bieden dan de communisten doen. Dat de communisten zich niet al te best tegenover de socialisten weten te profileren hangt samen met hun op het eerste gezicht aantrekkelijke positie in het parlement. De VPK-fractie kan daar nl. de socialistische minderheidsregering aan de benodigde meerderheid helpen. In de praktijk echter blijkt de VPK deze positie niet goed te kunnen uitbuiten en eerder het risico te lopen een soort bijwagen van de socialistische partij te worden. Op het eind mei gehouden VPK-congres kreeg partijleider WERNER, exponent van de vernieuwingslijn en van samenwerking met de socialisten, dan ook te maken met een krachtige oppositie tegen zijn beleid. WERNER werd weliswaar herkozen als partijleider maar dat had vooral opportunistische oorzaken. Hij is nl. de belangrijkste electorale trekpleister van de VPK. De herverkiezing van het

---

*De APK bestaat nog steeds maar de groep is te klein gebleven om als een werkelijke concurrent van de VPK te kunnen optreden.

partijbestuur bleek over de hele linie juist voor zijn tegenstanders succesvol uit te pakken. Onder deze omstandigheden kon ook een herziening van het partijprogram, anders dan nog vorig jaar bij de publicatie van het concept daartoe werd verwacht* , niet leiden tot een verdere accentuering van de reformistische koers. Van de oppositie lijkt, al is dat niet helemaal duidelijk, eerder een restauratie in orthodoxe richting te moeten worden verwacht.

Het dilemma van de VPK is dat noch het doorgaan met de vernieuwingskoers, noch het teruggrijpen naar de oude dogma's veel perspectief biedt. In het eerste geval blijft het probleem hoe zich dan op den duur nog van de socialisten te onderscheiden, in het tweede geval wordt een optie gevolgd waarmee nagenoeg geen enkele communistische partij in West-Europa politiek succes heeft. Dit dilemma van de VPK is dan ook hetzelfde als dat van de meeste andere Westeuropese CP-en en dat geldt eveneens voor de ermee verbonden malaise.

---

*Zie SPB-Focus B86/06, 10 september 1986.